

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

Ročník XVIII.

1877.

Svazek II.

Nauka o státu politickém sv. Tomáše Aquinata.

Podává Dr. Jan Bílý, farář v Dolních Loučkách.

V r. 1874 tomu bylo 600 let, co umřel muž, jež i moderní učencové němečtí kladou za největšího mudrce a theologa katolické církve. Jest to sv. Tomáš Aquinský, který dosavad slove „anjelem školy“ a jehož památku co sv. Učitele svého světí církev 7. března. Geniální tento mnich z řádu sv. Dominika budí až podnes obdiv učencův i vně církve stojících, čehož neklamným důkazem jest ta okolnost, že za nejnovější doby vyšlo o náuce jeho více spisů učených.*) Aby též náš lid slovanský poznal,

*) *Contzen*, „Thomas als volkswirtschaftlicher Schriftsteller“ (Leipzig 1861). — Tentýž: „Zur Würdigung des Mittelalters mit bes. Beziehung auf die Staatslehre des h. Thomas Aq.“ (Cassel 1870). — *Baumann*: „Die Staatslehre des h. Thomas Aq.“ (Göttingen). — † *Feugeuray*: „L'essai sur les doctrines politiques de saint Thomas d'Aquin“ (Paris 1857). — Na počest 6. století uplynulého od smrti sv. Tomáše sepsal: *Schätzler*, učenec německý (katolík) dílo výtečné: „Divus Thomas, doctor angelicus, contra liberalismum invictus veritatis catholicae assertor.“ (Romae ex typografia polyglotta 1874). — *Thömes*: „Divi Thomae Aquinatis opera et praecepta quid valeant ad res ecclesiasticas politicas sociales.“

jak moudře a hluboce tento světec o *politice* smýšlel, položíme zde v trojím pojednání, jaké náhledy měl sv. Tomáš: I. O vládních formách; II. O zákonech státních; III. O poměru státu k církvi.

I. Formy vládní.

1. Na začátku spisu svého „o vládě knížat“ *) odvodňuje učitel andělský určení společenské člověka. Člověk od přirozenosti jest *společenský* **). A proč? Protože člověk ze všech živočichů nejvíc potřeben jest pomoci. Zvíře má od přirozenosti všecko, čeho potřebuje k vývoji svému: člověk ale nejen dle těla, nýbrž ještě více dle duše pomoci jiných lidí potřebuje. — Zvíře od přirozenosti jest hotové, a nepotřebuje se učiti ničemu: člověk se musí všemu učiti, poznenáhla a s mnohým namáháním. Proto také člověk má *řeč*, pomocí kteréž od jiných vyučován býti může. Zvíře nemá řeči, proto že mu není třeba, od jiných se učiti. Aby se však společenská povaha člověka uskutečnila, musí býti něco či někdo, kdo lidi sjednocuje***) a ovládá, jako i tělesa nebeská tvoří jednotu, protože ústřední těleso jimi hýbe; i tělo naše jest jednoduchý celek, jelikož jedna duše je ovládá. Tak i množství lidí stává se obecnstvem jedině *mocí vládní*.

2. Jelikož moc státní zřízena bývá nikoliv pro sebe, nýbrž pro množství lidu, tudíž nemůž býti účelem jejím cos jiného, leč *obecní dobro* (bonum commune). Vladař nesmí vyhledávati svůj zisk a užitek, nýbrž má užívati moci své na ošoh a dobro svých poddaných. Vladaři jsou dle písma pastýři lidu, kteří nemají pásti sami sebe, ný-

*) De regimine principum.

** Naturale est homini, ut sit animal sociale et politicum, in multitudine vivens. (Lib. I. c. 1.)

***) Necesse est in hominibus esse, per quod multitudo regatur (ibid.).

brž mají voditi národy na pastvu dobrou a tučnou, nechtí-li slyšeti slovo: „Běda pastýřům, kteří pásli sami sebe. (Ezech. 34, 2.)

Ohledem na toho, kdo vládne moc provádí, stává vícero státních forem. Sv. Tomáš udává podle Aristotela tři způsobů vládních: *monarchii*, *aristokracii* a *demokrácii*. Každá z těchto forem jest s to, založiti štěstí a blaho národů; každá z nich má své přednosti. Ústava lidovládná (demokracie) ku př. má mnohé přednosti před oběma druhýma. V republice bývají totiž občané obyčejně obětivější a vlastimilovnější, protože blaho a dobro státu pokládají za vlastní svůj statek, kdežto poddaní krále obecní dobro více za věc královu považují a proto méně o ně dbají. Republikou římský stát stal se tak velikým a mocným. — Každá ta forma nehodí se pro každý stát. Nejlepší vládní forma jest ona, která se s povahou, s obyčejem a vzdělaností toho kterého lidu srovnává. Ostatně neprospívá žádná ústava, nejsou-li ti, kdož veslo vládní v ruce drží, *pocitiví* a *nezištní*. Každá vláda jest schopna zneužití, a může se zvrhnouti v tyranství a libovůli.

3. Povázíme-li však formy státní *pro sebe* (absolutně), musíme uznati *monarchii* za nejlepší státní formu, proto že jí se nejlépe účel státní moci uskutečňuje. Autorita vládní má uloženo, aby spojila mnohé v jednotu, avšak nikoliv v jednotu napjatou, jednokrojnou, nýbrž v jednotu *míru* *). K tomu účelu hodí se nejlépe monarchie, protože jeden spíš udrží jednotu než více vládců. To nám dokazuje vesmír, jež jediný Bůh ovládá; tělo naše, jež jedna duše ovládá, a ovláčí včelíček, kde jedna královna vévodí. Také podle svědectví dějstva monarchie

*) Hoc est, ad quod maxime rector multitudinis intercedere debet, ut pacis unitatem procuret. (I, c. 2.)

mnohem řídkěji se zvrhne v násilnictví, nežli aristokracie a demokracie, kteréžto obě podléhají více zpourám, převratům, vedouce k diktatuře, despotii a vládě stran.

Proto tvrdí anjel školy: *magis esse expediens sub rege uno vivere, quam sub regimine plurium* (I. c. 5). Co zde anjel školy řekl, toho by si měli dobře všimnouti politikové věku našeho. Ve státu má býti jednota a pořádek, avšak tato jednota nachází v míru svou míru. *Sjednocené* má býti všecko ve státu, ale nikoliv *jednostojné, stejnokrojně*. To je chyba hrozitánská, kde vláda řídí veškeré myšlení a život dle jedné sajmý (šablóny); sjednocování smí jíti jedině tak dalece, aby občané v míru a pokoji *vedle* sebe obstáli mohli. Mír jest nejvyšší statek pospolitého života. Jde-li sjednocování tak daleko, že se jím ruší mír, tenkrát se obrátí užitek společnosti v opak, a obcování pospolitě stává se břemenem.*)

Zrovna opak toho, čemu učí anjel školy, nacházíme v moderním státě před smutným zrakem naším. Moderní stát vyrozumívá pod jednotou (centralisací) stejnokroj či uniformu; on netrpí v obvodu svém žádných práv ani přírodou stanovených, ani dějinami nabytých, ani blahodárnou zkušeností a obyčejem posvěcených, pakli se nehodí k účelům jeho; nýbrž on jde jako zahradník s ohromnými nůžkami na stromořadí, a přistřihuje všecko rovně a stejně: rodinu, školy, soudy i život náboženský. Proto také v moderním státě nepanuje blahý mír, nýbrž neustálý nepokoj.

4. Monarchie jest nejlepší forma státní, ale zvrhnutí její jest největším neštěstím, jak se povídá: *Corruptio optimi pessima est*. Tyranstvo, anof z královské moci

---

*) *Bonum et salus consociatae multitudinis est, ut ejus unitas conservetur, quae dicitur pax, qua remota socialis vitae perit utilitas, quinimo multitudo dissentiens sibi ipsi fit onerosa.* (I, c. 2.)

vychází, jest nejvíc nesnesitelné*). Nicméně není dovoleno, proti tyranovi na trůně se vzbouřiti a jej s trůnu svrhnouti. Je-li tyranství *mírné*, tenkrátě vzpoura již proto není dovolena, proto že jest velice nebezpečna. Nepodaří-li se, bude tyran ještě ukrutnějším; podaří-li se, bude nástupce jeho ještě větším tyranem, aby se udržel násilím. Je-li tedy tyranství snesitelné, slušno je snášeti dle slov sv. Petra: Poddáni buďte pánům svým, nejen dobrým a mírným, ale také zlým. (1. Petr. 2, 18.) Je-li *nesnesitelné*, tenkrátě lidu dovoleno, aby si proti němu pomahal. Volil-li lid krále sám, ať mu moc zase odejme, nebo se zpronevěřil lidu; volí-li někdo vyšší, ať se lid k tomuto obrátí a pomoci se dovolává; je-li království dědičné, není jiné pomoci leč prositi Boha, buď aby tyrana obměkčil nebo sřítíl. Ale lid sám též se musí káti, nebo tyran bývá bičem na lid za hříchy lidu.**)

5. Jelikož tyranství tak zlých následkův v zápětí vleče, musí všemožně k tomu prohlédáno býti, aby se monarchie v tyranství nezvrhla. Proto lid, má-li voliti krále, ať volí muže rázného, ztvrzeného, jináče, kdo není spolehliv, snadno zneužije moci tak veliké. Dále budiž moc panovnickova *obmezena*, aby tak snadno na bezcestí zabočiti a z kolejí pravých se vyšinouti nemohla. K tomu cflí ať *všickni občané* nějakým způsobem mají podíl ve vládě, neboť jedině takovou ústavu budou oni sobě vážiti a milovati, a pokoje mezi sebou přleti. Z toho obledu jest pak monarchie nejlepší státní forma, pakli s oběma druhýma formami, aristokracií a demokracií zasnoubena bývá***) a v jedno sloučena. Takto moc vladaře jednak

*) Sicut regimen regis est optimum, ita regimen tyranni est pessimum. (I, c. 3.)

**) Tollenda est culpa, ut cesset a tyrannorum plaga. (I, c. 6.)

***) Talis est optima politia, bene commixta ex regno, in

obmezena, jednak spolupůsobením jiných, jak sluší a patří, bývá řízena. Takto lid nevládne sice skutkem, ale svým *virtutem* (per virtutem), ješto volbou pohlavárů (principum) na vládě podíl běře. Tak shledáváme u sv. Tomáše myšlénky, na kterých naše moderní státy se zakládají. On jest rozhodným odpůrcem absolutní vlády; on si přeje státní formu, podobnou stavovským ústavám věku našeho, dokonce však nepřeje si státní formu podobnou nejnovějším ústavám *parlamentárním*. V našich moderních státech nejen se dělí moc královská, nýbrž na mnoze zcela se odstraňuje, jelikož z ní nezbývá téměř nic jiného leč právo, zákony od obojích zákonodárných sborů uraďené, podepsati, a podle vůle komor ty které ministry voliti. K takovému oslabení moci knížecí anjel školy nikdy by byl neradil, tím méně k tomu svolil, aby se ústava zbudovala na t. ř. svrchovanosti lidu. Dle něho je sice vládce pro lid, a ne naopak, ale nicméně učí, že lid není pramenem moci státní, nýbrž stavivem té moci, která společnost v pořádek uvádí.

— Slavný biskup Bossuet, oslněný slávou dvoru Ludvíka XIV. souhlasil, s výrokem tohoto krále: „Stát — ten jsem já!“*) Ale mnich XIII. století nedal se oslepnouti mocí a slávou souvěkých jemu vladářů; on viděl dál a myslel hlouběj, a tak sestavil myšlénky, které sice za jeho doby nedaly se uskutečniti, ješto lid tehďáž pro ně ještě nebyl dozrál; ale myšlénky tyto jsou tím záslušnější, čím méně jich čerpati mohl z názoru a ze života věku

---

quantum unus prae est; ex aristocratia, in quantum multi principantur per virtutem; ex democratia. i. e. potestate populi, in quantum ex popularibus possunt eligi principes et ad populum pertinet electio principum. (Summa Theol. I. II. quaest. 105. a. 1.)

*) Jourdain: la Philosophie de St. Thomas d'Aquin. Paris 1858. t. I. p. 416.

svého, nýbrž jedině z bohatých dolů své ryzé katolické zbožnosti a vědy, která ovšem platí pro všechny národy a věky.

Větší obdiv ještě nás pojímá, čteme-li náuku sv. Tomáše o *zákonech státních*.

II. Zákony státní.

Ještě mnohem výborněji, nežli o státních formách, psal sv. Tomáš o zákonech. Jeho náhledy o tomto předmětu docházely od jakživa veliké chvály i u takových, kteří jinak nesouhlasí s naukou jeho; tato sláva mu zůstala i v době takové, ve které nauka jeho bez mála v zapomenutí vešla. Peznáme to hned z klasobraní, které následuje.

1. Sv. Tomáš vyměřuje *zákon* takto: Zákon jest zřízení rozumu k všeobecnému dobru, prohlášené od toho, komu náleží péče obecnstva.*) Tento výměr svědčí jak o vysokém bádání, tak o hluboce praktickém rozhledu Aquinata. Známky, jež obsahuje, odejmají zákon rovně tak zvůli a rozmaru vládců, jako zároveň udávají měřítko k rozesnání zákona spravedlivého od nespravedlivého. Posviťmež si na tyto známky zákona; pro náš věk nemůž být nic lepšího, abychom poznali podstatu zákona a bytelné částky jeho.

Učitel anjelský nazývá zákon: „Zřízením rozumu.“ Tím udává zdroj zákona. Zákon lidský má své nejhlubší kořeny nikoliv ve vůli, nýbrž v rozumu. Ne, co se vladaři zalíbí, co on chce a sobě přeje, může býti předmětem zákona, nýbrž jedině to, co se shoduje s *rozumem*; zákon jest požadavek rozumu. Vůle vládcova jest jedině potud zákonotvorná, pokud rozumem bývá vedena; proti-

---

*) Ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata.

ví-li se zákon rozumu, tenkráté jest spíše nespravedlností, nežli zákonem. *) A proč se požaduje při zákoně lidském popředně, aby se srovnával s rozumem? Proto, že rozum má podíl v onom věčném zákonodárství, kteréž se prýští z rozumu Božšho. Onen pořádek, jímž Bůh všecky tvory vespolek spojil, a jímžto každému tvorů jistá činnost vytknuta jest, bývá od lidského rozumu, jenž jest paprskem božského rozumu, poznáván, a tím během se stává sám rozum lidský zdrojem zákona (*lex naturalis*).

Přirozený zákon proto není nic jiného, leč odlika (účást) věčného zákona na tvorů rozumném **). Není-li však zákon v brudi lidské nic jiného, leč ozvěnou zákonodárství věčného, ujímáme-li ve hlasu svého svědomí hlas vyšší, hlas zákonodárce nejvyššího: tenkráté se samo sebou rozumí, že žádný zákon lidský nesmí se přičítati zákonu přirozenému nebo *rozumu*.

2. Víme pak dobře, že *moderní pojem zákona* této známky postrádá. *Hobbes*, původce moderní všemoci státu učí, že vůle vládcova má odbývati za vůli všech poddaných. Jednotlivec nemá žádného práva, žádného oprávnění naproti moci státní; poddaným ani nepřisluší posuzovati, je-li co dobré či zlé. Dobrým nebo zlým stává se něco jedině tím, že to *král* buď poručí neb zapovídá.***)

Rousseau učí taktéž jedině s tím rozdílem, že na místo vladaře klade veškeren lid. Všeobecná vůle *lidu* jest zákonem; co lid chce, to je dobro a právo. Nad všeobecnou vůlí nestává zákona vyššího.

*) Alioquin voluntas principis magis iniquitas esset, quam lex (Summa Th. I. II. quaest. 90. a. 1. ad 3.)

***) Participatio legis aeternae in rationali creatura (ibid. quaest. 91. a. 2.)

****) Reges, quae imperent, iusta facere imperando, quae ventent, iniusta. (de Cive c. 8.)

Také theorie liberalismu o zákoně stojí v podstatě na téže půdě. Zákonem jest, co *zákonodárné sbory* uzavřely; vůle většiny té které komory je posledním zdrojem zákona. Není vyššího měřítka a zákona, dle něhož by se zákon lidský řídit měl.

Tímto pojmem povaze zákona zasazena jest nejhlubší rána. Zákon se nám naskytá jako něco zhola lidského, jako něco, co není někdy ani výsledkem zralého předložení a úvahy, nýbrž zvůle a náruživosti, ano někdy dokonce plodem — náhody. Podle toho, jak se několik hlasů nakloní k té či oné straně, jest právo a zákon tu či tam. Kterak se tu ale může ještě mluvíti o majestátu a svatosti zákona? Jak málo sobě smí osobiti vůle jednotlivce právo majestátní: zrovna tak málo to přísluší vůli veškerenstva. Tím že se hlasy lidské čítají, nestanou se z nich hlasy božské, nýbrž ostanou hlasy lidské. Jedině tenkrát nabývá strana lidská svrchovanosti a veleúcty, je-li výrazem vůle vyšší, nachází-li se v ní něco božského a věčného — zkrátka: pakli sama autorita božská zákon lidský chrání. Bůh pak schvaluje jedině takový zákon lidský, který se shoduje s přirozeným zjevním Božím v rozumu lidském. A právě toto božské a nepomíjivé odstranila moderní filosofie práva ze zákona, a proměnila takto právo a zákon v hlaholy, obsahu prázdné, které jsou tak pomíjivé, jako ty většiny, od nichž urobeny byly. Materialismus zavládnul u nás i v životě právním. Jako tento ohava vypudil Boha a ducha ze světa a z člověka: tak také právu a zákonu odňal duchový obsah jejich. Tak jako prý podle jeho rozumu všecko ve světě jest součtem, souhrnem atomů: tak i právo a zákon jest summou člověků-atomů, kterážto se dá dle libosti rozmnožiti či ztenčiti; nebo jako zavržená

thése 60tá v Syllabu vyjádřuje: „autorita není nic jiného, leč summa čísel a sil hmotných.“*)

Tak podlého pojmu o zákoně neměli ani *pohané*; oni vždy zákon potahovali na božství, a pokládali ho býti neodvislým od uzavření lidských. Cicero definuje zákon zrovna takto: „Zákon není nic jiného, než pravý a od vnuknutí bohů přijatý rozum“ **) a slavně se ohraňuje proti tomu, jakoby právo záviselo na svrchovanosti lidu, nebo kdyby prý se stanovila práva rozkazy národů, výměry vladařů, rozsudky soudců: tu by bylo „právo loupežiti, právo cizoložiti, právo závěty falšovati, kdyby vše tohle hlasováním lidu obecného potvrzeno a schváleno bylo.“ ***)

3. Druhá známka ve výměru zákona u sv. Tomáše zní: „ad *bonum Commune*“ (k obecnému dobru). Touto známkou se udává a) účel a b) obsah zákona. a) Účelem zákona nesmí býti zisk a užitek jednotlivců, nebo jistých spolků, sborů a stran, nýbrž vezdy musí zákonodárce prohlédati zákonem k dobru obecnému. Z té přřěiny horlí anjel školy tak velice proti tyranstvu a despotcii, jelikož ona činí z dobra obecného dobro soukromé (*bonum privatum*). Důchody zemské, úřady a důstojenství, obsazování uprázdněných míst, zákonodárství: zkrátka všechny úkony státní moci slouží soběctví, ctižádostě, nebo podobným pohnůtkám sobeckým a proto jest zvrhnutí monarchie v násilnictví nejhorší, jelikož tenkrát všeobecné dobro je

*) *Autoritas nil aliud est, nisi numeri et materialium virium summa.*

**) *Lex nihil aliud est, nisi recta et a numine deorum tracta ratio.* (Philipp. 2, n. 12.)

***) *Quodsi populorum jussis, si principum decretis, si sententiis judicum jura constituerentur: jus esset latrocinari jus adulterare, jus testamenta falso supponere — si haec suffragiis aut scitis multitudinis probarentur.* (Cicero de leg. I. c. 16.)

dojnou kravou jednoho, kdežto při tyranství aristokracie ještě více osob kořistí.

Arcit že se vychvaluje o vymoženostech našeho věku, t. o vládách ústavních, že zákonodárství v nich musí míti na zřeteli *blaho státu*. A přece je to veřejným tajemstvím, že stát dle liberální sájmý (šablóny) jest státem strannickým; všechny zájmy státní v něm stojí ke službám *strany vládnoucí*. Či neutvořilo-li moderní zákonodárství t. ř. stát občanský (bourgeoiský), vládu jistě třídy, šosáků městských, jichž bohem je břicho a kapsa? — nezavinilo-li tím na mnoze bídu sociální řemeslníků a lidu rolnického? — Ještě více! stroj na robení zákonů dá se upotřebiti i na půdě čistě politické; narobí se tím strojem zákonů, aby se soustava panující strany upevnila, a odpůrci političtí zničeni byli; aby i Církev nenáviděná, nejvíc pak katolická za děvečku státu byla zotročena a uponižena. Kde jest tu bonum Commune?

To „dobro obecní“ však udává nejen účel, nýbrž i b) objem a *dosah* zákona. Zákon občanský má za obsah jedině předměty takové, ježto se vztahují na obecné dobro; nesluší mu veleti či zapovídati úkony, které se týkají života soukromého. Rovně tak není úlohou zákonů, odstraniti všechny druhy hříchů a křivd, nýbrž jedině ty, při kterých pokojné sousedství a spolužití bylo by nemožné; jakož i nemůže býti úlohou zákona, všecken mravní život řídití a všechny druhy ctností naporoučeti, nýbrž jedině takové, beze kterých by nemohlo obstáti dobro obecné a život spopolitý. *)

---

*) *Lege humana non prohibentur omnia vitia, sed solum graviora, a quibus possibile est, majorem partem multitudinis abstinere, et praecipue, quae sunt in nocentum aliorum, sine quorum prohibitione societas humana conservari non posset. (Summa Th. I. II. quaest. 97. n. 2. 3.)*

Jakkoliv sv. učitel přídavkem „ad bonum commune“ světské zákonodárství obmezuje: nicméně tomu přeje, aby ono ve svém vlastním oboru bylo neobmezené. Onť jest nepřitelem každé libovůle, každého poručnictví úředníků a týrání policejního a proto chce mnoho zákonů; on chce, aby zákonodárství jak dalece možná, rozšířeno bylo. Lidská náruživost, spojená s hloupostí a nevědomostí až příliš snadno kalí rozsudek soudce.*) Jedině to, co se nedá v zákon pojmouti, proto že je to vždy jinaké, ať zůstane zůstaveno rozsudku soudce, k. p. vyšetřování těch kterých událostí.

4. Pomějíce mlčením, co ještě obsaženo jest v dodatku: „ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata“ — jelikož tato slova žádného výkladu nepotřebují, uvedeme ještě náhled sv. Tomáše o *změně zákonův*. Za našich dnů stroje zákonodární pracují na všech stranách bez přestání, jako ostatní stroje znovu vynalezené. Sotva ten který zákon jest urađen a vydán, a začíná v život vcházeti: už bývá nabražen jiným, který se po krátké době s tímž osudem setkává. Ani měsíček na obloze nemění se tolikráte, jako se mění zákony moderní! Tak tomu sv. Tomáš nechce. On sice ví, že nemůže nastati přestávka ve tvoření zákonů, jelikož se časové a poměry mezi lidmi měnívají, a tudíž jiných zákonů nutně vymáhají. Avšak bez nutných důvodů nemají se zákony měniti. Veškerá totiž síla zákona spočívá na zvyku a obyčeji: změna v zákoně, kterýž byl zdomácněl a jemuž lid *uvykl*, oslabuje vysoký názor o zákoně, a činí ujmu jeho moci závazné. Jedině tehdaž sluší zákon změniti a odstraniti, když z toho veliký a patrný užitek pochází, nebo

---

*) Ideo necessario fuit, in quibuscumque est possibile, lege determinare, quid iudicandum sit et paucissima arbitrio hominum relinquere (I. II. quæst. 95 a. 1. ad 2.)

když zákon křivdu v sobě zdržuje nebo jeho zachovávání škodu vyvívá.

Sv. Tomáš se při tom opírá o zásadu právní: když se něco nového stanoví, musí z toho býti patrný užitek, aby se mohlo řádně odstoupiti od práva, které dlouho odbývalo za náležitě. (In rebus novis constituendis evidens debet esse utilitas, ut recte recedatur ab eo jure, quod diu aequum visum est.)

5. Končíme naše klasobraní z traktátu sv. Tomáše „o zákonech“, ačkoliv by ještě mnoho skýtal, co by pro naši dobu bylo zajímavé a užitečné. Tak ku př. se tam nachází velmi sličný náhled o účelu zákona. Zákon dle sv. Tomáše stojí ve službě ctnosti. Jelikož jen málo lidí od přirozenosti jest tak spořádáno, aby to dobré konali, tedy má zákon jejich křehké povaze ku pomoci přispěti, a jich slliti k vykonávání společenských cností. Čím jest kázeň moci otcovské pro dítky a domácí: tím mají býti zákony pro dospělé a občany.

Jaký to vznešený náhled o zákoně, co prostředku vedoucím ku cnosti; ó kterak výše stojí tento mnich 13. století nad mudrce Hobbes-a, který v zákoně spatruje jen uzdu na skrocení lidských náruživostí; nebo nad mudrce Kant-a, který klade zákonu za úkol, aby svobodu jedněch tak dalece omezoval, aby i svoboda ostatních vedle nich obstáti mohla.

Rovně tak zajímavavo jest, co anjel školy přednáší o *zdvaznosti* zákona. Zákon spravedlivý víže ve svědomí, ne tak zákony nespravedlivé. Zákon může býti nespravedlivým ze dvojí příčiny, pokud se ocťá v odporu buď s dobrem lidským, nebž s dobrem božským. To prvější se stává tenkrát, když zákonodárce překročí meze moci své, nebo když zákon poškozujje dobro obecní, nebo břemena nestejně ukládá. Takové zákony nejsou zákony,

jsou to násilnictva, a proto ve svědomí nezavazují.*) Přece však slušno jich zachovávat, aby se vyhnulo všemu pohoršení a jiným zlům, i veřejnému nepořádku. Zde platí slovo Páně: „A nutil-li by tě někdo, abys s ním šel mli jednu, jdi s ním i jiné dvě.“ (Mat. 5, 41.)

Příčli se však zákony dobru Božímu, tenkráté ni žádným způsobem nesmí plněny býti, protože stojí psáno: „Více sluší poslouchati Boha než lidí.“ (Act. 5, 29.)

Těchto několik stránek, které jsme vybrali z nauky sv. Tomáše, dosvědčují s důstatek, že učitel anjelský se rozpisuje o otázkách na nejvšš důležitých, a zvláště pro rozechvělou dobu naši zajímavých. Onyť jsou též důkazem, že mnich 13. století přednáší a zastává nauky a náhledy opravdu svobodomyšlné. Ovšem mnohé z nich staly se už dávno obecním majetkem politického života a něčím, co se rozumí samo sebou: ale tenkráté, kde ještě všude panovala poroba a politická svoboda ještě málo kde známa byla, musí to kladeno býti za velikou zásluhu objeovati pravdy, které na mnoze teprv v pozdějších stoletích zdomácněly mezi národy křesťanskými v Evropě, odtud dále se šířice.

Možná, že někdo řekne: To, co o státních formách a o zákonech klade učitel Církvě slavný, nebylo by tak špatné, aniž to zasluhuje výtky absolutismu: ale nauka sv. Tomáše o poměru státu k církvi nedá se nikterak ospravedlniti. — Liberální p. profesor protest. v Gottinkách *Baumann***) aspoň píše takto: „Ve státě sv. Tomáše panuje venkoncem církev a vedle tohoto náhledu katolické církve o poměru státu k církvi nemůže stát moderní obšíati.“

*) Et hujusmodi magis violentiae sunt, quam leges (ibid. quaes. 96. a. 4.)

**) Ve spise svrchu jmenovaném str. 15. 16. (viz str. 81.)

Nuže, chceme tedy ještě dolščití v několika obrysech tuto nauku sv. Tomáše o poměru státu k církvi, abychom poznali, zdali podle ní skutečně stát utonul v církvi čili nic?

Tím podáme dokončení tohoto pojednání.

Patronové Srbští.

Podává Karel Šmídek, prof. gymn. v Brně.

2. Sv. Štěpán, tolikéž i Šimonem zvaný.

Štěpán Nemaňa, odebrav se v zátiší klášterní na horu svatou, zvolil ve vládě nad Srbskem za svého nástupce Štěpána, drnhorozeného svého syna, odevzdav třetímu synu Vlkanovi Dalmácii a Dioklecii (Duklju), nejjižnější to část srbské země, zaujímající Černou Horu (vyjma Moraču), pak jižní Dalmácii od Kotoru a částku severní Albanie až k řece Drimci. Z počátku svého vládařství bylo mu válčiti s Ondřejem, vévodou v Chorvatsku a Dalmatsku, bratrem to uherského krále Emericha (Jindřicha). Tento náhle přepadl Záchlumí a Rasii, kdež po delší dobu s úspěchem bojoval proti velkožupanu Štěpánovi (r. 1198). Zdá se, že jeho zvláště doléháním přičknul Štěpán bratrovi svému Vlkanovi Záchlumí a část Hercegoviny jakožto zvláštní tomuto podřízené vévodství. R. 1199 byl Ondřej sesazen a do Rakouska zapuzen; ale v rocích 1200 a 1201 nazývá se opět vévodou nad Dalmatskem, Chorvatskem a Záchlumím; tolikéž prý přivtělil opět Bosnu k uherské říši a podmanil sobě bana bosensského Kulina, použiv ku vpádu do země této rozepři mezi bratřími Štěpánem a Vlkanem vzniklou. Pod banem Kulinem požívala Bosna po dobu téměř třicetiletou veškerých úspěchův trvanlivého míru, vzděláváním úrodné půdy a rozmáháním obyvatelstva množil se a vzkvétal včichledě blahob-

nýbrž i od Syna) jenom jedenkrát vynecháno. Kardinál Pitra hleděl všechny písně i hymny sebrati, kteréž během 9 století byly v zapomenutí vešly. Všude objevuje se nápadná podobnost řeckých hymnův s latinskými. Tentýž kardinál uveřejňuje ve spise: „Analecta Sacra“ sbírku rukopisův, jež obsahují hymny sv. Romana, jakož i jiné dosud neznámé melodie. Dostatečný to a potěšitelný důkaz, jak neustálou péčí věnuje při četných svých jinorodých starostech i otázce církvi východních sv. Štolicie apoštolská.

My pak dosáhli bychom úplně účelu, za kterým jsme se ku sepsání tohoto svého pojednání odhodlali, kdyby se nám zdařilo, obrátiti pozornost širších kruhův pro tuto záležitost v dalším rozvoji Slovanstva rozhodnou. Ba my odvažujeme se i k té prosbě, aby se snad zlíbilo Akademii křesťanské v Praze, k takémuto dílu před jinými povolané i uzpůsobilé, utvořiti ze svého středu odbor, jenž by bylo do podrobná zabývatí se záležitostí touto. Jednotlivcovy síly jsou tu nedostatečny. Přispěly by tu nemálo veškerý propravné práce, ústavem sv. Cyrilla v lůně tovaryšstva Jeřšova dosud vydané. Dejž Bůh k tomu svého zdaru!

Nauka o státu politickém sv. Tomáše Aquinata.

Podává Dr. Jan Blůž, farář v Dolních Loučkách.

(Dokončení.)

III. Poměr státu k církvi.

1. Při stanovení poměru mezi státní a církevní mocí vychází učitel anjelský od *posledního cíle* člověka. Tento cíl nespočívá ve statcích pozemských; člověk není stvořen pro bohatství, čest a důstojnosti; aniž také tento cíl v

sobě nosí, pokud v tomto plačtivém údolí putuje; jeho poslední cíl kyne nad zemí touto a pozůstává ve věčném blahu, kteréžto člověk po smrti očekává v požívání Boha. A ještě účel veškerého lidstva nemůž býti jiný, než každého jednotlivce: tedy jest též poslední cíl společnosti a každého člena jejího — věčné blaho. — *Věčné blaho v Bohu jest člověčenstva cíl, cíl konečný každého státního a sociálního spolubytvání.* (I. Jan. 3, 2.)

Tohoto cíle ani jeden, ani celé lidstvo *nemůže dosíci silami a prostředky přirozenými*; nebo patření blahtvorné (visio beatifica) na Boha je něco skrz na skrz nadpřirodního. Kdyby mohl člověk tohoto cíle dojíti přirozenou cností a statečností: tenkrát by mu stačil zákon lidský a přirozený; věčné blaho jako nejvyšší ukončení člověka octlo by se v oboru lidského zákonodárství či státu. Protože ale lidské síly k tomuto cíli božskému nikterak nevystačí: proto dal Bůh *zákon božský*, aby člověky k tomu cíli vodil; založil *autoritu božskou*, aby tento zákon pěstovala a vytluočila; zařídil *ústav spásy*, aby se v něm lidé spolčili, a společně svého nadpřirozeného cíle dosahovali. *) *Arci má člověk, a tedy i společnost zároveň cíl pozemský.* Co zemský cíl člověka a společnosti naznačuje sv. učitel dle Aristotela — *cnostný život*. Podle toho je stát či moc světská k tomu, aby vedla poddané k životu cnostnému; všecky ústavy státní musí k tomu směřovati, aby občané ku větší vždy dokonalosti mravní dospívati mohli. **)

*) Sed quia finem fruitionis divinae non consequitur homo per virtutem humanam, sed virtute divina: (Rom. 6, 23.) perducere ad illum finem non humani erit, sed divini regiminis. (De reg. princ. L. 1. c. 14.)

**) Videtur ultimus finis multitudinis congregatae, vivere secundum virtutem. Ad hoc enim congregantur, ut simul bene vivant, quod consequi non posset unusquisque singulariter vivens: bona autem vita est secundum virtutem (ibid.).

Mohlo by se zdáti na první pohled, jakoby státní cíl sv. Tomáše byl tentýž, jako moderního státu. Vždyť neslyšíme nic častěji, než že nynější stát jest mravní ústav, a k tomu povolán, aby církev v její civilizatorní činnosti vystřídal; pročež se nazývá též po výtce „státem kulturním“ a prohlašuje všechny školy a veškeré vychování za svůj nejvlastnější obor. Avšak ono se to jen tak zdá, jakoby stát sv. Tomáše souhlasil s účelem moderního státu. I professor *Bauman* to uznal, když napsal: „Bohužel! tato výborná podstat smíření zase mizí na dobro obratem, jaký Tomáš ve smyslu a duchu Církve činí, jak mile své zraky nad zemi obrací. Nebo Tomáš nepřestává na zemském cíli člověka, ale on horuje výše.“ — Ovšem anjel školy nestanul při zemském určení státu. Život cnostný, ve kterém záleží pozemský cíl lidské společnosti, není posledním cílem člověka; stává cíle ještě vyššího a proto se musí podříditi cnost tomuto cíli vyššímu; onať se ohledem na poslední cíl člověka sama stává *prostředkem*.*)

A v tom spočívá *čelní blud liberálního pojmu o státě*, že by *pozemská* úloha a cíl společnosti měl býti neodvialý od svého cíle *nadpřirodního*. Blaho obecní a mravní zdokonalení, ku kterému stát občany vésti má, odbývají za něco absolutního, a od *náboženství* docela *neodvialého*. Liberalismus ukládá státu, aby on svou úlohu mravní jediné svými vlastními prostředky a silami obstarával, a v této své kulturácké činnosti o nižádnou náuku církevní nedbal. Kdokoli však věří, že člověk má věčný cíl na onom světě, a kdo věří, že lidský život je školou pro věčnost, a čas síje pro sklizeň v nebi: ten ovšem musí zavrhnouti liberální náhled o státu jako pralichý a z kořene převrácený. Každý křesťan musí přisvědčiti

*) Non est ergo ultimus finis multitudinis congregatae vivere secundum virtutem, sed per virtuosam vitam pervenire ad fruitionem divinam (ib.).

nauce sv. Tomáše, že se veškeré záležitosti státní a veškerá činnost zákonodární ve státě posledního cíle člověka lišiti nemohou. Ukazujet se zde zase makavě, jak hluboce zasahuje liberalismus do oboru víry.

2. Je-li církev onou společností, která dopomáhá člověku k nejvyššímu dobru a cíli: *tenkráté ona stojí výš než stát*, který občany své jedině k zemskému blahu a k přirozené mravnosti vésti může. Moc kněžská tudíž stojí výše než královská.*) A protože to zemské sloužití má nadzemskému: tudíž se má moc světská podříditi duchovní; nebo kdo poroučí ohledem konečného cíle, ten má také poroučeti ohledem toho, co se na poslední účel vztahuje. Nebo vždy nacházíme, že ten, kdo obstarává poslední cíl, poroučí dělajícím to, co se k poslednímu cíli strojí a zřizuje, jako velitel loďstva poroučí těm, kdož staví lodě, jaký koráb zhotoviti mají, by byl plavbě vhodný; nebo velitel vojenský, který užívá zbraní, velí femeslníkům, jaké zbraně zhotoviti mají.**)

Je-li světská moc podřízena moci duchovní, samoděk odtud jde, že vláda musí vždy k tomu hleděti, aby svými příkazy a závodami nepřišla v odpor s posledním cílem člověka. Ona má zemské věci tak spravovati a *takové zákony dávatí, ješto by poddaným v jejich snase po věčném cíli nejen nepřekážely, nýbrž je podporovaly*. A z toho nesmí žádný odbor státní činnosti vyjmut býti. Všecky podrobné statky, jež stát člověku zaopatřuje, střeží a množí, jako: bohatství, zisk (obchod), zdraví, věda a umění z toho hledišťe mají posouzeny a spravovány býti.***)

*) In nova lege est sacerdotium altius, per quod homines traducuntur ad bona coelestia (de reg. princ. L. 1. c. 14).

***) ibid. cf. Summ. theol. II. II. quæst. 23. a 4.

****) Ad regis officium pertinet, ut sc. ea præcipiat, quæ ad coelestem beatitudinem ducunt, et eorum contraria, secundum quod fuerit possibile, interdicit (ibid. c. 15).

Teď ale nastává důležitá otázka: *kdo má poučovati moc světskou o tom, co k cíli poslednému občani jest prospěšno a co není?* které zákony dosažení nejvyššího účbra v cestě stojí, a které nikoli? Sv. Tomáš na to odpovídá, že pravá cesta k věčné blaženosti obsažena jest v zákoně Božím t. j. ve sv. evangeliu, a že tedy o tom moc světskou poučiti mají ti, kteří za rozkazem Božím mají evangeliu hlásati a tlumočiti — *kněží*. Dokazuje to slovy Písma sv. (Malach 2, Deut. c. 17); poukazuje na nařízení St. Z., podle kterého král, jak mile vlády se ujal, obdržel od kněze exemplář Zákona Páně, aby ho vždy při sobě měl a v něm čítal po všecky dny života svého, a tak se učil P. Boha svého se báti a všechna jeho slova a ustanovení zachovávat.

Dá-li se král kněžstvem v zákonu Páně vyučovati, tenkráté podaří se mu trojí: on lid svůj k dobrému životu povede, v cnostném obcování udrží a na této dráze vždy pokrok činiti bude. Toto vychování lidu v duchu křesťanském přinese sebou samoděk jiné dobro, totiž *zemský a tělesný blahobyt*. Časné statky občanův jsou velice potřebné pro stát, a proto jich musí býti v hojnosti, neboť jsou nástrojem k životu cnostnému.*)

Směřuje-li všechno k tomu, aby poddaní hmotně a duchovně se zmáhali, tedy nebude scházeti to, co svatý učitel tak vysoce cení a co zrovna za účel státní moci naznačuje — *unitas pacis* (jednota pokoje). Takový lid bude pokojně a spokojeně žíti, a tímto mírem stát uvnitř zmohutní; takový stát bude i dosti silným proti útokům a nepřátelům z venčí; stát pak vnitř i zevnitř silný má dlouhého trvání.

*) Ad bonam vitam duo requiruntur, unum principale, quod est operatio secundum virtutem, aliud vero secundarium et quasi instrumentale, sc. corporallium bonorum sufficientia, quorum usus est necessarius ad actum virtutis.

Touto náukou anjela školy poráží se jedna námitka, která se v nynějším zápasu kulturáckém velmi zhusta činívá církvi a biskupům jejším, t. že autorita církevní si osobuje, sama a ze sebe *určovati hranice oboru církevního a státního*, a že se stát má od ní nechat poučovati, které zřízení státní zákonu Božímu se přičí, a jak dalece se vztahuje ono slovo Písma, jehož se katolíci neustále dovolávají, že sluší Boha více poslouchati, než lidi. — Jelikož dle nauky sv. Tomáše a církve katolické jen církvi samé poslední cíl člověka svěřen jest, a jedině jí odevzdán jest zákon Boží, který lidi k tomu cíli vésti má: tudíž jedině *církvi* přísluší, tento zákon tlumočiti, jí jedině přistojí, určiti, co se s věčným cílem člověka shoduje a co se mu přičí.*)

Sv. Tomáš dokazuje ještě jináče, že duchovní moc předčí nad světskou, a sice z *rozličných předmětů* moci obojí. Moc světská vztahuje se na pořádek věcí světských: moc církevní však spravuje věci duchovní a nadzemské. Již pak to nebeské stojí výše, než to pozemské, a statky duchovní více váží než světské: následovně duchovní moc má přednost přede světskou. K tomu cíli sv. Tomáš přirovnává stát a církev k tělu a duši.**)

Leží na bředni, že takovými náukami o poměru státu a církve ocítá se Učitel anjelský v řízném odporu naproti absolutnímu a všemocnému státu liberalismu. Což divu, že liberálové dělají bohapustý křik proti náuce sv.

*) *Ei, ad quem finis ultimi cura pertinet, subdi debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium, et ejus imperio dirigi (ibid. c. 14).*

***) *Potestas saecularis subditur spirituali, sicut corpus animae; et ideo non est usurpatum iudicium, si spiritualis praelatus se intromittit de temporalibus quantum ad ea, in quibus subditur ei saecularis potestas, vel quae ei a potestate saeculari relinquuntur. (Sum. th. II. II. quaes. 66. a. 6. ad 3.)*

Tomáše zohavující ji co nebezpečnou státní svobodě? Jsouť to naprosto náhledy, „přede kterými nás za naší doby hrůza obchází“ (Baumann S. 15). Zajisté učení sv. Tomáše o *posledním cíli*, jemuž všecken vezdejš a společenský život má se podříditi, nesnáší se s naukou, že ve státní člověk nachází bez výminky všecko, čeho mu potřebí k blahu duše a těla.*) Ale o tento křik a tuto liberalů hrůzu netřeba se nám mnoho starati; naše otázka jest jediné ta: Zdali naukou sv. Tomáše o poměru státní k církvi státní moc se zrušuje nebo jen ujmu trpí? — A tu díme rozhodně, že ne, a dokážeme to, jak následuje.

Sv. Tomáš drží, že církev stojí výš nežli stát, ne proto, jakoby moc světská od církve pocházela, nebo jakoby světské záležitosti i od církve měly pořizeny býti — to ne! nýbrž jediné proto, že nadpřirodnému cíli člověka t. j. věčnému blahu i stát má sloužiti. Jediné v této stránce, pokud světská moc s nadpřirodným cílem člověka se stýká, nastává její podřizenost pod moc duchovní. Kdyby poslední cíl člověka byl zde jediné přírodní, pozůstává jediné v oboru státní: tenkrát by ovšem mohl stát neodvisle od každé jiné moci člověka k cíli tomuto vésti, a církevní společnost byla by mu podřizena, jak to skutečně bývalo *ve státní pohanském*.**)

Jelikož však, ať to opět díme, poslední cíl člověka neleží v oboru moci státní: proto se má tato dát poučiti

*) „Die letzten und höchsten Ursachen des leiblichen und geistigen Wohlseins für den Menschen sind in den Staatsinstitutionen zu suchen.“ — Populäre Philosophie des Staates von Gaspar (Luxemburg 1872). Spisovatel hrozí se té myšlenky, že by ve státní bylo ještě jiné moci proti a vedle moci státní!

***) Quia sacerdotium gentilium et totus divinatorum cultus erat propter temporalia bona conquirenda, quae omnia ordinantur ad multitudinis bonum commune, cujus regi cura incumbit, convenienter sacerdotes gentilium regibus subdebantur. (De reg. L. I. c. 14.)

od oně autority, jížto Bůh nejvyšší cíl člověka světil, o tom, kterak i ona se své strany svým poddaným k onomu věčnému blahu přispívati má. Kdož by pak tvrditi chtěl, že by tím státní moc se zrušila nebo trpěla újmy? —

Ovšem sv. Tomáš neuznává moc světskou dokonce neobmezenou: avšak v oboru jejím vlastním nemátě ona dle něho trpěti újmy žádné. Stát dává zákony, ustanovuje úředníky, vede vojny, vybírá daně a obstarává řízení státu, samé to věci, na které duchovní moc ani nejmenšího vlivu nevyvírá. Církev se vkládá do toho jedině *neprámo*, pokud moc vládní o tom poučuje, co k duševnímu blahu poddaných prospívá a co škodí.

Platí pro život společenský též zásada, kterouž sv. Tomáš vystavil pro každého ohledem řádu nadpřirodného, totiž: milost neruší přirozenost, nýbrž povyšuje a zdokonaluje ji.*)

Rozum světlem víry zjevené neutrpí nižádné újmy, naopak, on nabývá dokonalosti a jeho vlastní síla bývá zvýšena. Rovněž tak poslušnost učební autority církve neruší svobodu člověka, naopak, ona tím nabývá síly, povýšena jsouc na svobodu synů Božích. Stejným způsobem netratí stát ničeho podřídív se církvi, on raděj získá, ješto může spolupomahati k uskutečnění vykupitelského díla Kristova, ješto schopen jest dopomahati občanům svým ku statkům, kteréž daleko přesahají obor jeho, ješto, ať to díme krátce, tím stát sám nadpřirodného rázu nabývá. Ostatně ale sv. Tomáš zřetelně uří, že *stát ve svém vlastním oboru jest neodvislý.*)*

*) *Gratia non destruit naturam, sed elevat et perficit eam.*

***) *Dicendum, quod potestas spiritalis et saecularis utraque deducitur a potestate divina; et ideo in tantum saecularis potestas est sub spiritali, in quantum est a Deo supposita i. e. scilicet in his, quae ad salutem animae pertinent. Et ideo in his magis est obediendum potestati spiritali, quam saeculari. In his autem, quae*

8. Jestli však *moc duchovní* má též co mluvíti ohledem *věcí světských*, tenkrát máme 2 *pány ve státě*, a liberálové věsm právem vytýkají, že katolíci nemohou býti *pravými vlastimily*, jelikož i ohledem věcí světských uznávají pána cizozemského.

Námítka tato byla by ovšem odůvodněna, kdyby církev *tak* a *proto* vládla světsky, jak k tomu *moc* vládní jest oprávněna; námítka však zcela padne, proto že církev zcela *jináče* do věcí světských se vkládá, nežli stát to činiti má a může.

Církev nemá a nechce se obírat s věcmi světskými, království její není z tohoto světa; avšak její úlohou jest, dohlížeti na to, aby se zemských statků nezneužívalo, a ony svému konečnému účelu odcizovány nebyly. Vizmež u př. vědu světakou. Jakož věda tato věřícím může prospívati k věčnému cíli jejich, spočívají-li nauky její na pravdě: tak velice tatáž věda může škoditi víře, hlásá-li blud v rouše pravdy. Proto má církev povinnost, poháněti vědu před svůj soud, a zavrhnouti věty božské pravdě se přičící. Rovně tak se to má k. p. se zákony. Církev nedává státům žádných zákonův, onať se nemíchá do prací a úloh sněmů a komor zákonodárních: avšak ona si též nedá upříti právo prohlásiti, že ten či onen zákon věřícím ve snaze jejich po onom jediném věčném dobru, pro kteréž zde na světě jsou, vadí a překáží. A kdož by řekl, že takovýmto vyjádřením moci duchovní upírá se zákonodární právo státu? A proto jest to veliký rozdíl, tvrdí-li se, že světská moc podřízena jest moci duchovní; nebo praví-li se, ve věcech takových, které se týkají spásy věčné, má se moc státní dát věsti mocí církevní. Jest to něco zcela jiného, řeknu-li: Papež jako držitel nejvyšší

---

ad bonum civile pertinent, est magis obediendum potestati saeculari quam spirituali, secundum Matthaei: Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari. (In l. II. Sentent. dist. 44. quaest. ad 3.)

moci církevní zdržuje v sobě též všecku moc světskou ; a zase něco bytelně jiného jest, řeknu-li: Papež jako náměstek Kristův a nejvyšší pastýř má bdíti, aby panovníci světští nezneužívali moci své na záhubu stáde Kristova. Vždyť pak na výše uvedeném místě učí sv. Tomáš zřetelně, že ve věcech světských se má duchovní moc světské podložiti a jí poslouchati.

4. Nepřátelé nauky sv. Tomáše, a tedy i církve katolické namítají, že *vladaři nevěřící a pohanští, kteří nevěří v nadpřirozený cíl člověka, nejsou schopni vlády, aniž dlužno jich poslouchati.*)* Na to odpovídá sv. Tomáš, že tomu tak není;***) že nevěřící vladaři mohou vlastní nad věřícími poddanými, a že víra poddaných sama v sobě žádného vlivu nevyvírá na práva panovnická. Ovšem naznačuje případy, ve kterých vládcové své moci mohou zbaveni býti, avšak nikoliv proto, že jejich poddaní jsou věřící, nýbrž že vládcové zneužívají moci své, jako k. p. sultán turecký ohledem křesťanů proti němu povstalých.

5. Dále se namítá proti náuce sv. Tomáše, a tedy i církve kat., že *ona jest nesnášlivá k nevěrcům a bloudícím,***)* a že všechny víry, ježto se od katolické odchyľují, násilím na těle i na duši do jejího lůna nuceny bývají. Není tomu tak dlouho, co katolíci v Němcích museli slyšeti z úst vysokých (ale velice náruživých!), že kdyby katolíci v Němcích přišli ke vládě, hned by hořely hranice

*) Sybel'sche Zeitschrift. S. 352.

***) Considerandum est, quod dominium et praelatio introducta sunt ex jure humano; distinctio autem fidelium et infidelium est ex jure divino. Jus autem divinum, quod est ex gratia, non tollit jus humanum, quod est ex naturali ratione. Ideo distinctio fidelium et infidelium secundum se considerata non tollit dominium et praelatum infidelium supra fideles. (S. th. II. II. qu. 10. a. 10.)

***) Baumann S. 15.

k pálení kacířů, a všickni evāngelskové by násilím ku víře katolické nazpět vedeni byli.*) Když mužové vědy a vlády takové náhledy o katolických chovají a o víře jejich, což divu potom, pakli předsudky našich bloudících bratrů proti nám tak zdlouha a tak těžce mizejí. A předce nebylo by ničeho třeba, aby se o lichosti takých náhledů přesvědčili, leč nepředpojatě zkoumati náuky naše. Co se pak sporné otázky u sv. Tomáše týče, tož on sám si klade tu otázku: *Mají-li obřady nevěřících trpeny býti?***)* A odpovídá na to: *Ano.* Dle něho veškera vláda státní jest jediné odlika světovlády božské; onať se tedy musí této podobati. Jako však Bůh, který by dle své všemoci všecko zlé mohl vykořeniti, nicméně to snáší, ano z toho i dobro vyvodí: podobně i světská vláda dobře činí, pakli mnohou neplechotu trpí a snáší, aby odstraněním zla mnohé dobro nebylo zamezeno aneb snad ještě větší zlo nebylo přitaženo. A proto i totéž uzavírá ohledem nevěřících.***) I takových nevěrců snášeti dlužno, jichž náboženství v sobě nezdržuje žádné pravdy, a z něhož státu žádného užitku se nedostává, jak mile by zakročení proti nim dalo pohoršení nebo zplodilo nezi občany rozepře a brojení. A v dřívějším článku téže otázky učí, že tací, kteří nikdy nedrželi pravé víry, nemají k víře nuceni býti, proto že *vira* jako úkon volný *nesmí vynucována býti.*†)

Není-li to opravdu svobodomyšlná zásada, kterouse předpisuje moci světské, aby se tak chovala k jinověrcům, jako si Bůh počíná u vládě světa přirozeného a mravného,

*) Srov. řeč kn. Bismarka v komoře poslanců od 16. dubna 1875 a 14ho dubna.

**) *Utrum infidelium ritus sunt tolerandi?* (II. II. qu. 10. a. 11.)

***) *Sic ergo quamvis infideles in suis ritibus peccent, tolerari possunt, vel propter aliquod bonum, quod ex eis provenit, vel propter aliquid malum, quod vitatur.*

†) *Quia credere voluntatis est.* (art. 8.)

kteřý své slunéčko vzháseti nechává na dobré i zlé, a déšť dáva na pole spravedlivých i nespravedlivých (Mat. 5, 45.) Ať jen se upokojí naši spoluobčané nekatolíci! — I kdyby se stalo, že by jedenkrát ctitelové sv. Tomáše obdrželi většinu v Berlínské radě říšské, prajské zákony májové dojista nedají odhlasovati pro své nekatolické bratry učňové učitele anjelského, proto že takový nátisk svědomí, jakový se v těchto zákonech skrývá nesnáší se zásadami, sv. Tomáše!

Tím jsme pojednali choulostivou otázku o poměru státu a církve ve smyslu sv. Tomáše. Kdo se postaví na stanovisko katolické a uvedené nauky klidně uváží, zároveň sobě na paměť uvede věk, ve kterém svatý náš žil a psal, a v němž nauky tyto více méně skutkem a životem se byly staly: tent v nich nenalezne nic tak hroztánského, že by ho hrůza z nich obcházela. My se opovažujeme tvrditi ještě více: stát, jenž by dle zásad učitele anjelského zřízen byl, za našich dnů byl by pro občany štěstím a požehnáním. Svoboda občanská byla by, jak jsme poznali, v něm zaručena více, nežli nyní. Ona nevěra, mravní nákaza a bezráznost, která si teď všude dráhu klesť, byly by nemožny ve státě, který venkoncem na půdě křesťanské založen jest. Ono mamonářství a ona hrabivost, která bohatství a blahobyt v rukou několika vyvolenců nahromaduje a při tom milliony hladověti a nouzi tříti nechává, nemohly by týjeti ve státu, jenž by sobě za úlohu vytknul nikoliv mamonu a moc světskou, nýbrž náboženskú a mravní uslechťení svých občanů. Středověký stát sv. Tomáše neví nic o pauperismu a o otázce sociální, která trvání moderního státu neustále ohrožuje.

Nyní bychom mohli ukončiti vytknuvše čelné kusy politiky sv. Tomáše i pro naši dobu významné. Nicméně musíme odkládati ještě jeden „stín,“ který prý na politice jeho lpí, t. že zastává otroctví, jak mu jináče záslužný

Contzen vytýká*), při čemž učitel anjelský prý alepě následuje Aristotela.

Nezapíráme, že sv. Tomáš učí otroctví, ale zapíráme, že otroctví, jež anjel školy zastává, jest totéž, které Stagirita za dovolené drží. Dle Aristotela je otroctví něco zcela přirozeného. Sv. Tomáš zamítá tento náhled učením, že od přirozenosti všickni lidé sobě jsou rovni*). Otroctví má základ v hříchu**). Hříchem zkalen i poměr lidí ve spolek, ještě jedni stali se otroky druhých. Dále učí sv. Tomáš, že otrok nepobývá svých osobních práv, nestává se nábytkem (věcí); otrok dluží pánovi jedině službu tělesnou, ostatně je svoboden. Pán ho nesmí komoliti ani mu ublížiti na těle; ani ho nesmí nutit ke sňatku manželskému.***) Takovým zmírňováním ztrácí otroctví právě to, co je činí člověka nedůstojným a jemu nesnesitelným. Takové otroctví je snesitelnější, než naše moderní otroctví v továrnách, které na tisíce dělníků na těle i na duši v záhubu vydává. Tím snad poslední „stín“, který na učení sv. Tomáše lpěl, neli se rozplynul ve světlo, dojísta se ztenčil.

Musíme vyznati, že sv. Tomáš i v oboru politiky velikých úspěchů docílil. Velikost tato nezáleží ovšem v podrobném provedení, nýbrž v zásadách, že totiž nakreslili základní obrysy, na kterých se život sociální v rodině a ve stádu pravdivě buduje. Mnohé politické zásady, které co vymoženosti moderního věku velebíme, nacházíme již

*) Die Sklaverei vom Standpunkte der Humanität, vom echt christl. Standpunkte aus betrachtet, nach dem Grundsätze des Evangeliums „Alle Menschen sind Brüder“ hat Thomas v. A. weder als Philosoph noch als Theolog erörtert. (Geschichte der volkswirtschaftl. Literatur im Mittelalter Berlin 1872, S. 84.)

***) Omnes homines natura sunt pares. (S. th. II. II. qu. 104. a. 5.)

***) S. th. I. qu. 96. a. 4.

†) S. th. II. II. 104. a. 5.

ve spisech jeho vyřknuté. Ze v tak mnohých bludech ohledem fyziologie a fysiky zároveň se svými souvrstníky vězel, kdož by tomu se diviti mohl? To však, co jsme zde ze spisů jeho vybrali, má do sebe ceny veliké a zaslужuje, abychom to i za našich dnů co učení katolické hlásali, a všeobecným majetkem katolické vědy učinili.

Pastorální konference Švábenického děkanství v arcidiecési Olomúcké.

Napsal Antonín Dudík, farář ve Vyškově.

Byloť v dubnu roku 1872, když duchovenstvo Švábenického dekanátu (vikariátu) poprvé se bylo v sídle děkanátním sjelo za poradným účelem. Jednalo se tenkrát o té proslavené svépomoci, kteráž tak zvaný nižší klerus z hmotné jeho bídy vytrhnouti měla. K jakým koncům záležitost tato dospěla, jest vůbec známo.

Touto prvou schůzí zárodek položen k budoucím pastorálním konferencím dekanátu našeho, a proto voláme: „Díky Bohu! že máme konference.“ Od té doby scházejí se skutečně duchovní správcové častěji za poradným úmyslem, což se nazývá „kalanda“ či „konference kněžská.“

Církev sv. za našich časů octnula se v nepřiznivých poměrech; nepřátelští živlové ženou na ni útokem. By se útok šťastně odrazil, třeba jest síly, zmužilosti a odvahy zejména od těch, jichž Pán za vůdce a strážce lidu Božšho ustanoviti ráčil. Hlavně pak požaduje se sjednocenost, by spojenými silami nepřátelská zloba potfrati se mohla. A za doby naší kde jinde všecko toto snáze dosíci lze, leč prostředkem pastorálních konferencí?

Než s jiného ještě stanoviska jest nám posouditi důležitost kaland kněžských.

Synodální výroky měřítkem jsou vědy umění, mravů,